

Møte for lukkede dører, Stortinget 27. november 1920

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 27. november 1920 kl. 10.00.

Præsident: Buen

Dagsorden:

*Meddelelser fra utenriksministeren angaaende
traktatforhandlingene.*

Møtet blev sat for lukkede dører.

Præsidenten: Efter henstilling fra utenriksministeren foreslaar præsidenten, at møtet holdes for lukkede døre. Præsidenten vil videre foreslaa, at regjeringens medlemmer og de vanlige funktionærer - departementsfunktionærer, referenter og øvrige tjenestemænd - faar adgang til at være tilstede. Hvis ingen indvendinger herimot reiser sig, anser præsidenten disse forslag for vedtatt.

Præsidenten gir da ordet til utenriksministeren.

Utenriksminister Michelet: I begynnelsen eller midten av denne uke stod der i en række av byens aviser meddelse om, at vore traktatforhandlinger nu var naaet til et kritisk punkt, at vi stod overfor meget store vanskeligheter. Det var ganske klart for enhver, som læste disse artikler, at de hadde ett og samme ophav, at de skrev sig fra en og samme kilde. Kilden er imidlertid ikke utenriksdepartementet. Der ligger den sandhet i dette, at der til departementet er indkommet forskjellige meddelser, som er ganske alvorlige, og som man har ment at Stortingets medlemmer i fortrolighet burde bli gjort bekjendt med.

Der kom fra minister Wedel et telegram, datert den 16de november, som lød saa: "Frankrikes regjering har underhaanden meddelt mig, at den ikke kan indlate sig paa forhandlinger med norsk regjering om vinspørsmålet" o.s.v. - her er der faldt litt ut, jeg vet ikke akkurat, hvad der staar, men meningen er ikke til at ta feil av - "dersom norske regjering lar Stortinget vedta beslutningen om statsmonopol, idet en saadan beslutning kan gjøre disse forhandlinger og overhodet enhver forhandling om handelsavtale umulig. Ovenstaaende er ordret gjengivelse fransk uttalelse." Samtidig har jeg idag motatt følgende skrivelse av 9de november fra Portugals utenriksminister. - Den note er avgit, forinden jeg avgav nogen meddelse her i Stortinget; men den er først kommet departementet i hände et par dage senere. - Noten lyder saa: "Ifølge meddelse, som er indkommet til mit departement, skulde det indtryk ha bredt sig inden norske parlamentariske kredse og i pressen, at der ikke var grund til at utsætte behandlingen av samlagsloven, idet den portugisiske regjering har forpligtet sig til ikke at undergi Norges handel og sjøfart differentiell behandling. Der foreligger formentlig en misforstaaelse, som Deres Excellence utvilsomt vil finde det hensigtsmæssig at opklare. Grundlaget for den avsluttede overenskomst mellom vore to lande har været opretholdelsen av status quo. Hvis nye

restriksjoner i Norge blir paalagt indførsel og forbruk av portugisiske vine, er det ganske klart, at den portugisiske regjering av disse grunde vil bli løst fra den overenskomst, som jeg hadde den ære at meddele Deres Excellence."

Minister Wedel, til hvem noten er rettet, og som oversender den til os, fortsætter: "En vedtagelse nu av lov om statsmonopol vil saaledes ikke alene vanskeliggjøre eller umuliggjøre traktatforhandlingerne med Frankrike og Spanien, men ogsaa sætte det allerede opnaaede arrangement i fare. Jeg imøteser omgaaende meddelelse om, hvorvidt monopolforslaget blir utsat i henhold til ovenstaaende, idet jeg først derefter kan opta forhandlinger her og svare Portugals utenriksminister. Jeg tilstreber selvfølgelig at opnaa de bedst mulige resultater."

For nu at ta forholdet i Portugal først, saa har minister Wedel i et telegram, hvori han kommenterer denne note, sagt, at den er holdt i en efter diplomatisk maalestok mindre høflig tone, og minister Wedel forklarer sig dette saaledes, at der er kommet nye folk til styret der nede. Jeg for mit vedkommende tror, han har ret i det - av mange grunde tror jeg, han har ret i det; jeg synes efter det af vor minister oplyste at maatte kunne gaa ut fra, at den nuværende portugisiske regjering vil følge en anden politik end den tidligere paa dette omraade. Jeg fik netop, idet jeg skulde gaa hit, et brev fra minister Wedel, hvorav jeg vil faa lov til at oplæse bare en liten passus, som jeg synes er noksaa illustrerende. Han taler om de nye folk, som er kommet til magten, og siger om en bestemt person, som aabenbart har et meget stridbart gemyt:

"Han sa selv til mig, da overenskomsten var undertegnet, halvt i spøk, men med nogen grad av alvor: Forbrydelsen er fuldbyrdet." - Dermed mente han altsaa, at traktatbruddet og alt det hadde de nu sat sit stempel paa. - "Jeg vet og har merket, at vedkommende er meget fortørnet over den norske optræden med hensyn til forbud under traktaten. Det er ikke usandsynlig, at han vil vise Norge, hvorledes det er at overtræde eller omgaa traktater, og at han paa samme tid gjerne kan gjøre en tjeneste" osv.

Som sagt der er kommet andre folk til magten dernede, og det er mangt og meget som tyder paa, at man maa være forberedt paa en anden optræden end den, man tidligere har været vant til. Da jeg for aapne døre redegjorde i Stortinget for denne sak sidst, saa nævnte jeg, at i sine praktiske virkninger vilde den avtale, som var truffet med Portugal, virke som en mestbegunstigelsesavtale. Denne uttalelse var bygget paa delegationens forsikringer og meddelser, som var tilflydt derfra. Jeg kan bare læse op et enkelt punkt. For at være sikker telegraferte jeg paa forhaand ned og spurgte, hvad der kunde meddeles pressen angaaende dette, og svaret kom tilbake, at der var sluttet en avtale, "som sikret Norges handel og skibsfart mot differentiell behandling, med andre ord gir os mestbegunstigelse, i Portugal." Jeg uttalte altsaa dengang i Stortinget for aapne døre, at det gik avtalen i sine praktiske virkninger ut paa. Dette har som nævnt været bestridt av den portugisiske chargé d'affaires her, og han har for nogen tid siden i den anledning tilstillet mig en note, som var holdt i saadanne uttrykk, at jeg maatte forlange, at den blev forandret.

Det skedde ogsaa uten nogen vanskelighet, han erklærte sig øieblikkelig villig til det, og vi blev saa enige om, at vi i fællesskap skulde offentliggjøre de i Lissabon utvekslede (?) noter, saa enhver kunde se, hvad indhold de hadde. Den fra den portugisiske chargé d'affaires modtagne skrivelse saaledes som den nu er, er ogsaa holdt i en tone, som minister Wedel sikkerlig vilde betegne som en i diplomatiske kredse mindre høflig tone. Vedkommende understreker blandt andet paany skarpt, at enhver forandring i den nuværende ordning vil bli mødt med øieblikkelig opsigelse fra Portugals side, og de har paany tat bestemt avstand fra den samlagslov, som har foreligget til behandling for Stortinget. Jeg tilføier for at gjøre det hele fuldstændig, at den portugisiske chargé d'affaires saaledes som vi oppfattet ham til mig allerede tidligere hadde uttalt, at det var for meget sagt at dette var en mestbegunstigelsesavtale, idet i hverfall Spanien og Brasilien stod i en særklasse. Det har jeg ikke tillagt nogen særlig vekt - Spanien er et naboland, og Brasilien er et halvt portugisisk land, saa jeg har ikke anseet det som nogen undtagelse fra regelen om mestbegunstigelse.

Hvad forholdet i Spanien angaar, saa vil herrerne ha seet, at det i en enkelt avis har staaet, at vore skibe der skulde være undergit en særlig streng behandling paa grund av Norges optræden i forbudssaken. Jeg kan om det kun si, at den spanske minister alvorlig og bestemt har sagt, at dette ikke forholder sig saa. Det er ganske rigtig, at skibe i Spanien har været undergit en noget usædvanlig behandling; men det staaer paa ingensomhelst maate i forbindelse med vintraktaten. Tilfældet gjorde, at jeg netop nu fik en spansk note oversendt fra minister Wedel - jeg har sandelig ikke faat gjennomgaa den enda, fordi jeg fik den like idet jeg skulde gaa herved; kontoret har oversat den i løpet av aftenen og natten. Jeg ser bare, at de mener, at traktaten skal løpe ut ikke den 3dje februar, men den 20de mars, idet 3-maanedersfristen ikke skal regnes fra opsigelsesdagen 3dje november, men av tekniske grunde fra 20de december. Det spiller i og for sig ikke nogen større rolle.

Hvad saa tilslut forholdet med Frankrike angaar, saa skal jeg faa lov til at læse op et telegram som jeg sendte minister Wedel for en tid siden, og som bedre end noget kommentar klarlægger situationen. Det lyder saa: "Den franske minister har idag paany avlagt mig besøk for indtrængende at mane til forsigtighet under vore forhandlinger i Paris. Han hadde mottat et telegram fra franske ministerchef der brukte uttrykket: Vi staaer foran et økonomiske brudd med Norge. Monopolloven maa ikke forceres, det vil være at kjøre det hele fast." Det er de ord som der benyttes, og enhver faar da gjøre sig op med sig selv hvor meget det er at legge i det. I det brev jeg fik fra Wedel idag, uttaler han: "Her i Paris er man venlig stemt mot Norge. I sit indledningsforedrag sa Monsieur Cerv(...?) - jeg (kfr!) vet ikke hvad han heter - "at Frankrike hadde to veie at gaa, enten at forlange at der skulde tages repressalier i anledning av Norges overtrædelse av traktaten, eller at forsøke at sætte sig ind i den norske regjerings situation og komme til

den for begge parter mest praktiske ordning. Man hadde valgt det sidste."

Jeg synes det var en pligt at gjøre Stortingets medlemmer bekjendt med dette. Og jeg skal faa lov til at føie til den ting, at hvis Stortingets medlemmer kan øve nogen indflytelse i retning av at der i pressen vises moderation og forsigtighet i omtalen av disse forhold, er jeg ganske viss paa at det vil lette traktatforhandlingerne. Der vaaker saa mange øine i denne tid paa det som skrives i pressen, og jeg har grund til at tro at hvert eneste ord som blir sagt, blir referert og bragt videre til de steder hvor forhandlingerne føres, og at de der meget let kan komme til at faa en betydning og spille en rolle som vi her hjemme ikke paa nogensomhelst maate tillægger dem. Naar vi ser hvordan den portugisiske regjering her bygger paa stemninger som skal raade inden denne forsamling og i den norske presse, saa mener jeg at man har bevis nok for det jeg har tilladt mig her at si.

Bernhard Hanssen: Nu ser vi følgerne av at hr. Castberg optok Paal Bergs forslag til samlagslov for vine o.s.v. Det maatte jo føles som en fornærmelse for de vinlande, som vi skulde forhandle med. Jeg vil som formand for den komite som har faatt dette forslag til behandling, erklære, at det er uten mit vidende og uten komiteens vilje at der er tilflydt pressen meddelelse om at dette forslag skulde behandles og fremmes i indeværende session. Det har tvertom fra først av været min bestemte opfatning at forslaget maatte holdes tilbake, at der ikke maatte forhandles om den slags ting, mens traktatforhandlingerne stod paa. Man gaar da ikke hen og haaner og fornærmer den man vil forhandle med, og jeg tror at kunne udtale, at det nu inden komiteen er den enstemmige opfatning at denne sak bør hvile.

Om udenrigsministerens meddelelse vil jeg si, at jeg skammer mig som nordmand over det som er skedd, at vort folk, der saa sterkt har holdt paa traktaters hellighet og ukrænkelighet, skal med rette kunne beskyldes for at ha brudd traktaterne! Det er en skam. Og for hvilket formaal? For en illusion - for et fata morgana, derfor er man gaatt til et brudd paa traktaterne, derfor har vi krænket de hellige rettigheter og forpligtelser mellom folkene. Var det enda noget som var til gagn for vort folk - det som derved er opnaaet, men tvertom, det har været til skade. Hvorledes kan vi nu reparere paa det? Den regjering vi har, burde straks sørge at rette paa hvad den forrige regjering har forbrudd. Som sagt, vi ser nu forholdene som de arter sig, og som de maatte arte sig. Man krænker ikke ustraffet indgaaede forpligtelser, og jeg anbefaler regjeringen at opta til drøftelse hvad der kan gjøres for at bøte paa den skade som allerede er skedd.

Præsidenten: Præsidenten finder at ville uttale at det vil være særlig uheldig om denne debat skulde ta nogen videre tid. Vi har jo saa overordentlig vigtige ting paa dagsordenen som det haster meget med, og en debat om disse ting i detalj i dette øieblik skulde man ikke tro var særlig heldig av den

grund at vi jo maa vente paa besked fra vore traktatforhandlere for da med større utbytte at kunne diskutere disse ting.

Hambro: Utenriksministeren meddelte at det forholdt sig riktig at norske skibe i Spanien blev underkastet en differentiell behandling og utsat for gjenvordigheter som andre sjøfarende nationer var forskaanet for. Utenriksministeren oplyste at dette ikke skyldtes traktatforhandlingerne eller forhold der stod i forbindelse med forbudsspørsmålet; men utenriksministeren oplyste ikke om hvad aarsaken var. Jeg tror det vilde interessere medlemmerne av denne forsamling at faa meddelelse om ikke alene hvad aarsaken ikke skyldes, men ogsaa hvad aarsaken var.

O. C. Müller: Jeg kan forsaavidt være enig med præsidenten i at denne sak neppe idag kan diskuteres med noget større utbytte. Jeg vil imidlertid saa sterkt som jeg kan, idet jeg har følelsen av det alvor som denne meddelelse igrunnen legger over forsamlingen, slutte mig til de uttalelser som er faldt fra næringskomite nr. 2's formand, hr. Bernhard Hanssen. Jeg tror det har været drevet letsindig politik fra avholdsfolket i dette spørsmaal. Jeg vil altsaa ikke indlate mig paa saken i sin store bredde, det vil der vel bli anledning til, og det er vel at frygte for at der desværre vil maatte ske et oppgjør i den anledning for aapne dører. Men hvad jeg særlig vil be den ærede utenriksminister om, det er at denne meddelelse som han ga, om at opsigelsestiden for traktaten med Spanien blir en anden end oprindelig var forutsat, at denne meddelelse saa snart som mulig maa bli meddelt offentligheten, da det har betydelig interesse for klipfiskeeksporten, den nemlig at eksportørene kan faa længer tid til at bli kvit de lagre som de ligger inde med, længer tid end de nu har forutsat. Saa jeg vil be om at meddelelsen gjennom utenriksdepartementet maa bli meddelt offentligheten.

Jeg kan ikke tilbakeholde en liten notis som jeg finder idag i en avis hjemme fra min by, som er klipfiskens by, og jeg skal bare referere et ganske lite stykke av den, for den illustrerer noget av denne nærings betydning for store dele av vor befolkning. Jeg skal oplyse at notisen - med overskrift: "Et alvorsfuldt bystyre." stod i en venstreavis og avholdsorgan. Den lyder saa: "Et alvorsfuldt bystyremøte var det igaar. Man forstod at de saker som forelaa var av en beskaffenhet som man maa be Gud bevare sig for at komme op i. Vi har aldrig overværet et bystyremøte hvor der har hersket saa lydløst stilhet under de forskjellige talere - og det gjaldt da heller ikke noget mindre end kommunens fallit eller ikke fallit. Det nytter ikke at skjule dette længer; fattigdommen er aapenbar og bankautoriteterne er fuldt inde i dette. Det eneste som kan redde er at faa utgifterne ned og inntægterne op. Det var av borgermester og de betydeligste mænd inden bystyret sterkt understreket at der maatte foretas noget bestemt i den retning, ellers var det kun tale om dage før kommunen kom under administration." Der har vi situationen i fiskeridistrikterne, i en virksom fiskeriby, mine herrer. Jeg refererer dette, det stod i "Nordmør" for et par dage siden, den avis som kom hit

idag, saa det er offisielt nok. Men jeg skammer mig ved at referere det i Norges storting; men det er situationen for fiskerinæringen som er skyld i det.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar at tiden for de talere som herefter tegner sig, begrænses til 5 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemming.

Bentzen: Den ærede utenriksministers opplysninger skal ikke foranledige nogen større bemerkninger fra min side. Jeg er enig i den ting, at slik som disse opplysninger foreligger, kan de igrunnen ikke være gjenstand for nogen større diskussion. Jeg er forsaavidt enig med præsidenten i at vi maa avvente nærmere opplysninger, før vi kan diskutere dette spørsmål videre. Imidlertid vil jeg gjerne faa lov til at understreke det som utenriksministeren var inde paa om pressen. Jeg kan ikke si andet, end at jeg tror at endel av pressen, særlig i Kristiania, er paa jagt efter at gi opplysninger - enten de er rigtige eller ikke - om disse forhold, gjætninger ut i luften som der i og for sig ikke er saa svært gode grunde for. Og jeg er enig i den henstilling som den ærede utenriksminister rettet til denne forsamling, om at øve den indflytelse man kan paa pressen i henseende til ikke at skrive noget om dette nu under forhandlingerne. Jeg vil være med at støtte den henstilling.

Naar jeg imidlertid forlangte ordet, var det væsentlig efter endel uttalelser fra min ærede komiteformand hr. Bernhard Hanssen. Han begyndte meget bedrøvet med, at nu ser vi følgerne av det forslag som hr. Castberg har optat. Ja, jeg kan ikke se situationen saa mørkt som den ærede komiteformand. Forholdet er som man vet det, at forslaget ikke gaar ut paa noget andet end en regulering av denne fylde trafik med surrogatvin som vi har hat av alle mulige slags her i landet, og jeg kan ikke si andet end at det maa være uberettiget paa det nuværende tidspunkt, uten andet grundlag end det som foreligger her for os, at komme med saa sterke uttrykk som den ærede komiteformand kom med. Han fortalte at hans mening hadde hele tiden været at dette forslag maatte holdes tilbake. Det er mulig at det har været den ærede komiteformands mening; men det er ikke sikkert at den mening deles av alle. Jeg for mit vedkommende vil i denne forbindelse faa lov at minde om, at slik som saken ligger an, er det vistnok paa det rene at dette forslag ikke vil bli behandlet av Stortinget eller forsøkt bragt frem til behandling før nytaar, men at man dermed skal indta et slikt standpunkt som komiteformanden, det kan jeg ikke være enig i, og jeg kan heller ikke være enig i, at en nordmand i Norges storting staar og sier om et forslag, som gaar ut paa at regulere vintrafikken ind i linjer og former, som gaar ut paa at regulere vintrafikken ind i linjer og former, som igrunnen hele folket er enig i, at det er en haan mot andre nationer. Jeg maa protestere imot det uttrykk. Det er ikke tilfældet. Det er kun en hævden av vor ret til at kunne bestemme over vore egne indre anliggender, og jeg sier, at den ret bør forfegtes, og allermost i denne forsamling. Naar komiteens formand videre

uttalte, at det nu vistnok var komiteens enstemmige opfatning, at saken maatte utstaa, saa er jeg enig i og har været med paa den ting, at saken ikke skal behandles av Stortinget iaar; men noget længer vil jeg ikke strække mig for øieblikket, idet jeg tror, at man inden den tid vil kunne faa nye oplysninger, mere fyldestgjørende oplysninger om disse ting. Jeg vil forøvrig til hr. Müller, som refererte en i og for sig meget nedslaaende meddelelse, si, at paa den maate at sætte dette i direkte forbindelse med forbundspolitikken og traktatforhandlingerne, det synes jeg ikke er rigtig. Det er beklagelig, at forholdene er som de er, det er jeg den første til at indrømme; men at sætte det direkte i forbindelse med forbundsfolkets arbeide, det synes jeg ikke er rigtig.

Larsen: Det viser sig altsaa, at de uttalelser som fremkom under portugaltraktatdebatten her i sin tid, og likeledes de forskjellige uttalelser, som er faldt siden angaaende vore traktatforhold med saavel Portugal som Spanien og Frankrike, de var ikke saa let at komme over som man i almindelighet hadde trodd. Hr. Castbergs sangvinske meddelelse om den overenskomst, som var sluttet med Portugal, viser sig saaledes heller ikke at være særlig begrundet, og det var nok noget som enhver kunde tænke sig. Dersom vi vil forsøke at sætte os ind i den stilling som vedkommende vinlande er i, saa kan vi ogsaa saa godt forstaa, hvorledes situationen er dernede; de har vanskelig for at forstaa os heroppe, de har vanskelig for at forstaa, at vi vil ha indført helt forbud. Hvor gjerne vi end vil søke at imøtekomme avholdsfolkets krav og saa at si gjerne hele landets krav, saa er det dog én ting som spiller en betydelig større rolle, og det er vort næringsliv. Vi vet at hele vestkystens befolkning saa at si utelukkende er avhengig av disse lande ved sin export og alt hvad dermed staar i forbindelse. Naar jeg tok ordet, var det bare for at si til den ærede utenriksminister, at mens disse underhandlinger paagaar med Portugal, Spanien og Frankrike, bør man være opmerksom paa disse forhold. Jeg vet ikke hvilken ordre disse underhandlere, vi har sendt ut, har, om de paa sin side fører en likesaa heftig og skarp tone, som de muligens blir traktert med fra det andet hold. Hvis saa skulde være tilfældet, hvis ogsaa de riddere, som vi sender ut, sætter sig paa sin høie hest og tror at de er likesaa store og likesaa mægtige dernede, som de delvis synes at være herhjemme, tror jeg bestemt at de herrer tar feil. Jeg kjender ikke til hvorledes de herrer optrær dernede, jeg kan næsten kun bedømme det efter hvorledes enkelte av dem optrær her; men jeg tror det vilde være rigtig at gi denne traktatkommission ordre til at føre forhandlingerne i en forstaaelsesfuld og pen tone og ikke la det komme til noget direkte brudd, saaledes at vi kanskje for lang tid blir avskaaret fra at kunne faa istand traktater med disse lande. Det er av en saa stor betydning for os, at jeg tror, at folk nu kanskje begynner at faa øinene op for det. Jeg skal ikke uttale mig hvorvidt Norge har gjort brudd paa vore traktater med Portugal f.eks., jeg har delvis grund til at tro, at det kanskje ikke skulde være tilfældet, og krigen er jo ogsaa meget til undskyldning her; men jeg vil som sagt bare ha fremhævet dette, at vore underhandlere dernede bør være

forsigtige, saaledes at ikke disse underhandlinger vi nu fører, blir avbrudt. Det vil, saaledes som hr. Müller fra Kristiansund fremholdt, kunne føre til katastrofer, som vilde bli værre end den, som han læste op noget om nu fra Kristiansund.

Magnussen: Jeg skal være ganske kort. Jeg vil i motsetning til disse som har høvdet, at det er saa riktig at disse forhandlinger omgis med den størst mulige hemmelighetsfuldhet, at vedkommende saker behandles her i Stortinget i hemmelige møter, og at pressen instrueres om at skrive mindst mulig, si, at fra socialdemokratisk hold ialfald kan en saadan opfatning ikke vinde nogen tilslutning. Vi har aldrig været tilhengere av det hemmelige diplomati, og det er jo sagt, at nu efter krigen, skulde det være forbi med det; men det ene hemmelige stortingsmøte avløser det andet. En meget fremtrædende franskmand, eller jeg husker ikke om det var en engelskmand, har uttalt til en nordmand - det har staat referert i aviserne - at de mange hemmelige stortingsmøter skader Norge, de gjør et uheldig indtryk i utlandet. Det var fra fremtrædende hold det blev sagt, og det forekommer mig, at slik som situationen nu ligger an, var det meget rimelig om utenriksministeren foranlediget, at det snarest i aapent stortingsmøte blev git fuld meddelelse om situationen. Om møterne er hemmelige, bidrar det bare til at forskjellige formodninger opstaar, og det kan fremkomme forlydender som ingen rot har i virkeligheten. Jeg vil likeoverfor disse ivrige - det kom særlig fra hr. Bernhard Hanssen i hans salvelsesfulde utbrudd, hvor han uttalte at han skammet sig som nordmand; det tror jeg han kan ta med ro - faa lov til at bemerke, at det er dog et flertal av folket, som har trukket op den linje vi nu er slaat ind paa, og det er noksaa letvint at reise sig her idag og si, at her ser man følgen. Hvad er det følgen av? Det er følgen av den politik, som det var vor pligt at drive i henhold til en beslutning, som var vedtat av folkets flertal - hvis man da ikke vil, at vi skal se bort fra det som et flertal i folket beslutter, og etablerer mindretalsdiktatur. Jeg vet ikke, om det er det, den ærede representant fra Flekkefjord ønsker her i landet?

Forøvrig kunde der være mange sider at komme ind paa ved denne sak, som muligens vilde stille den i en gunstigere belysning, set fra et avholdsstandpunkt, end det, som er kommet frem her i dag. Men det skal jeg forbeholde mig at komme tilbake til, naar der blir forhandlinger i aapent stortingsmøte; jeg skal ikke komme ind paa det, før saken er lagt frem i hele sin bredde. Jeg kan være enig med præsidenten i, at idag befinder vi os paa et saa rent foreløbig stadium, at vi kan vente noget; men der er ingen grund til at sætte sig paa den høie hest idag og si: der kan dere se følgerne. Jeg synes, der er al mulig grund for denne forsamling istedenfor, som hr. Bernhard Hanssen sa, at skamme sig over at være nordmand - der er større grund til at verne om Norges og Flekkefjords selvstændighet; det er den, som staar paa spil.

Andersen Grimsø: Jeg er enig med præsidenten i, at det ikke nu er tidspunktet til at ta denne sak op i hele dens bredde. Forhandlingerne paagaar jo dernede nu, og det er almindelig

kjendt saavel indenfor denne forsamling, som jeg er sikker paa, at det ogsaa er kjendt av dem, som forhandler, at den sak, som hr. Bernhard Hanssen omtalte, ikke vil bli behandlet paa indeværende storting. Man maa derfor utsætte den nærmere behandling, indtil man faar høre resultatet, hvorledes det er gaat med forhandlingerne. Til hr. Bernhard Hanssen vil jeg bare si det, at jeg synes ikke, at han burde ta saa sterkt paa vei, som han her har gjort ved denne anledning. Naar han skammer sig over at være nordmand, saaden som denne sak har utviklet sig, vil jeg anbefale hr. Bernhard Hansen, at han gaar ind i sit lønkammer og overveier, om han ikke kunde finde, at der var andre spørsmål, han burde skamme sig over - om ikke netop han personlig - men naar jeg her nævner den presse kanskje, som representerer det parti hr. Bernhard Hanssen nærmest tilhører, hvorledes den har optraadt ikke alene nu, men ogsaa før, naar det har gjældt disse spørsmål om avholdssakens fremme. Jeg tror, at det er ting, man mere kunde skamme sig over end over, at et saadant forslag er fremlagt for Stortinget.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar, at tiden for de talere, som herefter tegner sig, begrænses til 2 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Utenriksminister Michelet: Jeg faar først lov til overfor hr. Bernhard Hanssen at si, at jeg personlig ikke er i tvil om, at der i utlandet i mange kredse raader adskillig misforstaaelse med hensyn til den monopollov, som nu er fremlagt, og at det maa være vore forhandleres sak at søke at opklare og berigtige disse misforstaaelser. Naar hr. Bernhard Hanssen i denne forbindelse bebreidet den nye regjering, at den ikke straks ophævet det forbud, som hersket, da den blev utnævnt, saa vil jeg si, at ingen i denne forsamling, tror jeg, mere end jeg beklager, at vi ikke saa os istand til at befølge den linje, og om hr. Bernhard Hanssen hadde været medlem av regjeringen, tror jeg heller ikke han vilde tat ansvaret paa sig ved det. Der var kun nogen maaneder igjen, til vedkommende traktater utløp, og for mig stod det som en meningsløshet at slippe dette løs for fire, fem maaneder, efterat Stortinget selv hadde godkjent den praksis, som var indført, ved ikke at ta avstand fra den. Der blev ogsaa fra den ærede repræsentant i hans iver uttalt, at regjeringen burde ta skridt til at bøte paa det, som var gjort. Jeg oppfatter det, som nu foreligger, derhen, at al tale om traktatbrudd i virkeligheten er bragt ut av verden - det, som minister Wedel opplyser om forhandlingerne i Paris, og det, som han opplyser om forhandlingerne i Lisaabon, som jeg læste op, bringer den tale væk.

Naar hr. Müller ber om, at man skal bekjendtgjøre den nye frist, som maatte herske for traktatens utløp, vil jeg si, at nu er det noget for tidlig; vi maa sætte os i forbindelse med vore forhandlere der nede og bringe paa det rene, hvorvidt man godkjender den frist eller ikke. Saken er saa fersk kommet ind til departementet, at jeg ikke har faat tid til at se ordentlig paa den endnu.

Overfor hr. Oscar Larsen vil jeg kun si, at det selvfølgelig ikke vilde falde mig og heller ikke nogen av regjeringen og visselig heller ikke mange i denne forsamling ind, at vi skulde gi vor delegation i Paris instruksjoner om, i hvilken tone de skal føre vore forhandlinger. Den fornærmelse vil jeg ikke være med paa at tilføie dem. Forhandlingerne føres under minister Wedels ledelse, og enhver vet, at i bedre, i tryggere hender kunde saken ikke legges. Jeg har i den korte tid, jeg har fungert som utenriksminister, faat et saa overordentlig sterkt indtrykk av, at saken i minister Wedels hender ligger i de bedste hender, som Norge overhodet kan legge sin sak i, og da at komme med nogen antydning i den av hr. Larsen antydede retning vil jeg ikke være med paa.

Hr. Magnus optok - formentlig i hr. Castbergs fravær og som hans arvtager - kravet paa offentlige meddelelser og offentlige forhandlinger. Det maa jo dog være klart, at meddelelser av den natur som jeg her har git, kan ikke gis offentlig. Ethvert krav i den retning vil ialfald fra min side bli mødt med et bestemt avslag.

Hr. Hambro spurte: Hvad er grunden til at Spanien behandler norske skibe paa en anden maate end den som blir andre landes skibe til del? Jeg skal dertil si, at nu er enhver særbehandling av norske skibe bortfalldt. Det var maaske en tid, da de blev behandlet særskilt; men ifølge telegrammer som nu er indløpet til utenriksdepartementet, er det ophørt. Spanien behandler i dette øieblik alle utenlandske skibe ens, men behandler dem paa en maate som er høist fremmed for os her hjemme. Grunden til at norske skibe en tid blev behandlet noget anderledes end andre er, efter hvad vor legation i Spanien opplyser, den, at man frygtet at de skulde bringe bolschevistisk litteratur ind til Spanien, og at man mente at man hadde erfaring i saa maate. Vi har naturligvis i den anledning gjort saa energiske forestillinger som vi har kunnet, og vi har anmodet om at faa opplyst, hvilke tilfælder der maatte kunne paavises, hvor saadan litteratur er kommet ind i landet gjennom norske skibe. Vi har ikke faat noget klart og bestemt svar paa dette sidste; men som sagt, grunden blev erklæret at være den, at man frygtet indførsel av bolschevistisk litteratur.

Gunnar Knudsen: Likeoverfor repræsentanten fra Flekkefjords bravader, som jo har vakt adskillig opmerksomhet her i Stortinget, tror jeg det kunde være gagnlig at minde ganske kortelig om Stortingets samstemmige optræden i avholdspolitikken. Jeg vil nævne to ting: Ifjor blev det besluttet, at der skulde avholdes folkeavstemning, og - saavidt jeg erindrer - med alle partiers samtykke. Hvorvidt repræsentanten fra Flekkefjord ved den leilighet stemte imot eller for, kan jeg ikke erindre; men repræsentanten vil formodentlig erindre det selv. Resultatet av folkeavstemningen ser vi. Og jeg vil endvidere minde om, at det er ikke saa længe siden, at der her i Stortinget mot én stemme - og den stemme var ikke hr. Bernhard Hanssens - blev stemt for at grundlaget for forhandlingerne skulde være netop den lov, som han taler om og bruker saa voldsomme uttrykk om, netop dette saakaldte Paal Bergske utkast. Det er monopol og samlag, og det er vedtat som

grundlag for traktatforhandlingerne mot én stemme. Jeg synes det er svært, naar man husker paa disse faktiske ting, som dog ikke er gamle og har foregaaet tildels for gangske nylig, at der kan komme den slags uttalelser som hr. Bernhard Hanssens. Hvad angaar behandlingen av dette forslag, som jo er fremsat som privat - Paal Bergs forslag - saa er det jo bekjendt hele Stortinget over, at det er besluttet i partistyrene og i partiforeningerne her i Stortinget, at det skal ikke frem før jul. Det vet visst baade hr. Bernhard Hanssen og andre. Jeg kan godt oplyse her for lukkede døre, at i venstreforeningen var der ikke mere end tre stemmer for at behandle det før jul. En anden sak er det, hvad der skal bli det forslags skjæbne senere, i løpet av neste aar. Det beror paa hvorledes traktatforhandlingerne gaar, og hvad de tilslut ender med. Men skulde de ende dermed, at vi ikke kan faa overenskomster som landet er tjent med, kan jeg ikke tænke mig, at det norske folk vil finde sig i den vinflom som ukontrolleret nu brer sig utover landet, at den skal fortsætte. Jeg kan neppe tænke mig det - hvad end følgen maatte bli. Jeg kan ikke tro at Stortinget lar sig skræmme, hverken av utlandet eller av indlandet. Denne forsamling tror jeg holder sig for god til at la sig skræmme. Og jeg vil inderlig ønske og haabe, at ikke alene den repræsentant som idag har talt saa høit om sit fædrelandssind, men ogsaa alle vi andre i denne forsamlingen, maa vise dette fædrelandssind, ikke bare ved denne leilighet, men ogsaa ved andre leiligheter, hvor det spørres om hvorvidt det er nordmænd som raader i Norge, eller hvorvidt det er utlændinger som skal raade i Norge.

Wollnick: Det var en ytring fra den ærede utenriksminister som svar paa et spørsmål fra hr. Hambro, som jeg gjerne vil faa lov at sætte fingeren paa. Utenriksministeren gav nemlig ikke nogen oplysning, han gav ikke egentlig noget svar paa det stillede spørsmål. Spørsmålet gjaldt et forhold som med rette har vakt stor oppmerksomhet baade i og utenfor vort land i det sidste. Hr. Hambro sigtet naturligvis til den kongelige resolution av 6. november dette aar, hvorved med hjemmel av en lov om utførsel av fødevarer og levende dyr er forbudt indførsel av russisk litteratur. Denne sak er av saa stor betydning, at jeg en av de nærmeste dage vil tillate mig at rette en forespørsel, en interpellation, enten til utenriksministeren eller til den ærede justitsminister, med anmodning om at faa rede paa, hvad grunden er til, at den kongelig norske regjering har ladt utfærdige denne kongelige resolution. Jeg vil ikke nu gaa nærmere ind paa den sak, men jeg vil ha nævnt den, siden en side av den er blit berørt. Jeg vil ikke gaa nærmere ind paa den, spesielt ikke av den grund, at saken idag ikke behandles for aapne døre. Jeg er, som man vet, en ivrig tilhænger av den aapne dørs politikk, og spesielt denne sak skal ikke behandles for lukkede dører. Almenheten har ret til at vite, hvorvidt vor regjering, som det synes, gaar utlandets ærender i en sak av saa overordentlig stor rækkevidde som denne. Jeg vil allikevel si saa meget i anledning av hvad den ærede utenriksminister fremkom med nu, at det er meget beklagelig at han selv i et møte for lukkede dører ikke finder

at kunne gi engang sit eget partis repræsentant et uttømmende svar paa et saa alvorlig spørsmål for vort folk som det hr. Hambro berørte. Den ærede utenriksminister uttalte kun at den særlige behandling av norske skibe og av norske sjømænd nu var ophørt, og man hadde gjort energiske forestillinger i anledning av denne frygt for indførsel av bolsjevikisk litteratur og bedt om oplysninger; mere fik vi ikke vite, og det var overordentlig tyndt. Forat baade den ærede utenriksminister og den ærede justisminister skal faa anledning til klart og greit for aapne dører at gjøre rede for dette forhold, vil jeg tillate mig en av de første dage at fremsætte en interpellation omtrent saalydende: Hvad har bevæget den kongelige norske regjering til at utfærdige den kongelige resolution av 6te november dette aar?

Præsidenten: De følgende talere har indtil 5 minutter.

Bernhard Hanssen: Hr. Bentzen sa at det foreliggende lovforslag sigter til at regulere vinflommen og skaffe væk surrogatdrikningen. Ja, det er et meget uskyldig forslag, og det har jeg ikke noget imot, og det kan ordnes ved sertifikater og kontrol. Men lovforslaget indeholder noget andet, som er en fornærmelse imot vinlandene, og det er at al vinhandel og vinimport alene skal underlægges samlag. Og tror man at vinlandene - med den erfaring man har om brændevins-samlagsinstitutionen - er saa naive at de ikke ser, hvor man vil hen med at lægge vinhandelen under samlag? Det er baade en haan og en fornærmelse at tro, at de er saa naive.

Hr. Andersen Grimsø har hørt feil; det var ikke dette forslag jeg skammet mig ved som nordmand. At der fremsættes forslag om vinsamlag er der ikke noget at si paa i realiteten, fra det hold som mener, at saa burde det være. Men det skammelige er, at det skal kunne siges om os, om vor nation, at vi har brudt vore traktater, og at det skal kunne siges med rette.

Hr. Gunnar Knudsen talte om bravader. Jeg tror man heller kunne si, at han kommer med bravader naar han siger, at Stortinget lar sig ikke skræmme hverken av utlandet eller av indlandet. Det er denslags udtalelser man pleier at kalde for bravader. Jeg er forresten forsaavidt enig med ham i realiteten; men hvad man skal holde sig til baade i politik og i anden færd, det er ret og sandhet. Det er ingen bravade at fordre det. Hr. Gunnar Knudsen sa, at jeg og hele Stortinget forøvrig hadde stemt for, at grundlaget for forhandlingerne skulde være det Paal Bergske, Castbergske forslag. Det er ikke rigtig. Efter det forslag skal al vinhandel underlægges samlag, og det har jeg aldrig stemt for. Vistnok har jeg intet imot, at man søker at faa fuld frihet til at ordne vor vinhandel som vi vil - ogsaa under et statsmonopol; det er det vi har stemt for, og et saadant forsøk paa at opnaa fuld frihed har jeg intet imot. Statsmonopol er paa en maate skræmmende; men jeg har ikke noget imot at vi faar fuld frihet her. Forøvrig bør denne sak komme til behandling i et senere møte, naar vi har faat tænkt noget mere over det, som utenriksministeren nu har meddelt os. Hvis det var nødvendig

vilde jeg fremsætte et forslag derom; men jeg tror det alligevel vil bli anledning til at faa denne sak frem i et senere møte for lukkede dører - aapne dører kan jeg ikke anbefale - og derfor skal jeg ikke fremsætte noget direkte forslag om det.

Bentzen: Jeg synes det igrunden er besynderlig, at hr. Bernhard Hanssen fremdeles kan staa og si, at dette forslag om samlag som foreligger, er en haan imot utlandet. Jeg vil minde hr. Bernhard Hanssen om, at vi her i landet i mange herrens aar har hat samlagsinstitutionen; vi har hat brændevinssamlag her i landet i de byer, hvor vi har hat brændevinshandel, og jeg har aldrig hørt, hverken her i landet eller i utlandet, at disse brændevinssamlag skulde være nogen haan imot utlandet. Jeg forstaar heller ikke, at hr. Bernhard Hanssen kan tænke den ting, at vi skal kunne gjennomføre kontrollen med vinhandelen her i landet bare ved statsmonopol. Forholdet er jo det, at de surrogatvine vi ikke faar fra utlandet, dem faar vi her i landet, og hvis vi fortsætter med at la de private vinhandlere faa greie med disse ting efter eget forgodtbefindende, vil vi ikke opnaa det som er hensigten, og som jeg forøvrig tror ogsaa hr. Bernhard Hanssen er enig i, nemlig at faa bort surrogatvinene. Det er et hensyn som jeg tror alle burde være enig om. Konsekvensen av statsmonopol, som hr. Bernhard Hanssen ogsaa lot til at være enig i, er samlagsystemet med offentlig kontrol ogsaa for detaljhandelen. Det er nødvendig, hvis man skal faa noget helt utav det. Jeg er forøvrig enig i hr. Bernhard Hanssens sidste bemerkning om, at med nogen fordel kan man vistnok ikke yderligere diskutere denne sak nu.

Gausdal: En saa alvorlig sak som denne skulde i alle fald gi Stortingets medlemmer et fingerpek om, at man bør diskutere den i ro og besindighet. Det synes ikke at være tilfældet. Utenriksministeren sa, at der var en misforstaaelse i utlandet med hensyn til denne sak, og det er ikke at undres over, naar man hører paa talerne her, hvorledes der inden denne forsamling hersker kollossale misforstaaelser med hensyn til sakens kjerne. Sakens kjerne er ikke folkeavstemningen eller dette forslag, forbud eller ikke forbud, indskrænkning, eller den maate salg av vin og spirituosa ordnes paa. Men sakens kjerne er den, at Norge som stat har indgaat en forpligtelse med andre stater og brutt sin forpligtelse. Det er sakens kjerne, og hvis nu forhandlingerne brister, hvis resultatet av forhandlingerne blir daarlige for os, skyldes det, at landet har gjort den store feil at bryte en forpligtelse, som er indgaat. Deri gir jeg hr. Bernhard Hanssen ret, det gaar ikke an at benegte det. Derfor er det ikke folkeavstemningen, man her arbeider imot, og det er heller ikke det forslag, som foreligger - det ligger det i Stortingets haand og Stortingets magt at avgjøre. Men jeg vil si til den ærede representant hr. Gunnar Knudsen, at selvfølgelig vil denne forsamling og hvert eneste medlem i denne forsamling arbeide for at opretholde Norges husbondsret, som den bør være, og vor selvstændighet overfor landets

anliggender. Men det er tvilsomt, om man gjør det paa det vis, at man ikke optrær som voksne mænd og med ansvar like overfor et andet land, for vi kan ikke ride paa denne husbondshest slik at vi isolerer os fra andre stater og andre magter; vi er nødt til at leve i samliv med andre stater og andre magter, og derfor faar vi ordne det saa, at der blir tat hensyn til dem. Jeg kan mangen gang synes, det er kjækt at staa og være kar i naboskapet; men hvis jeg ikke vil indrømme min nabo paa nabogaarden rettigheter og vise hensynsfuldhet og imøtekommenhet, blir der daarlig naboforhold. Det er vi nødt til paa trods av alle teorier og paa trods av alt, hvad der kan synes at være heldig for os. Vi er nødt til at gaa disse veie og ta hensyn ogsaa til vore nabostater og andre lande, og der har ikke været tat det fulde hensyn til disse vinlande. Da freden indtraadte, da kunder der været gode grunde til at ta hensyn. Jeg laster ikke regjeringen for, hvad den har gjort; den har gjort det selvfølgelig efter sit bedste skjøn. Men vi faar ikke være blinde for, at vi begik en feil, og hvad dette drar med sig for eftertiden, kan neppe i dette øieblik sies, det faar bli fremtidens sak.

Præsidenten: De efterfølgende talere har indtil 2 minutter.

Heggelund: Jeg mener, at denne sak er av saa stor rækkevidde, at det ikke gaar an at drøfte den til ende idag. Jeg mener, at saken maa og bør komme frem i et senere møte for lukkede døre til utførlig behandling. Uanseet, hvilket syn man har paa vor forbudspolitik, saa mener jeg, at saken er av en saadan rækkevidde, at der endog kan bli spørsmal om, før man binder vort land, at forelægge den for nationen i valg.

Naar der spørres, om nordmænd skal herske i Norge, eller utlandet skal være bestemmende for Norge, mener jeg, at spørsmålet ligger ikke saadan an; men spørsmålet er, om her på den ene side staar saa store interesser paa spil, at vi finder på den anden side at burde slaa av paa det, som i alkohollovgivingen er det principielle krav. Det er ikke mere, end hvad enhver mand, der forhandler med en anden mand, ofte maa gjøre. Jeg kan ikke se, at heri er noget nedværdigende for vor nation. Hvad der er nedværdigende, det er, at vi bryter vor avtale, og der er jeg saa fuldt og helt enig med hr. Bernhard Hanssen i, at det maa enhver nordmand skamme sig over, at vi vitterlig gaar han og bryter indgaaende avtaler. Det er ikke hæderlig mands færd.

Statsminister Halvorsen: Hr. Bernhard Hanssen rettet noget av en anke mot og stillet ogsaa en appel til regjeringen. Utenriksministeren har svart, og jeg vil bare tillate mig et par supplerende bemerkninger. Da den nye regjering tiltraadte, var stillingen like overfor Portugal den, at der en god tid i forveien var kommet en note fra den portugisiske regjering. Den tidligere regjering hadde svaret paa den note, fremstillet saken slik, som den var efter regjeringens synspunkt, og hvad vi da hadde at gjøre, var at avvente svar fra Portugal. Det kom, men det tok lang tid, og jeg er ikke sikker paa i

øyeblikket, om ikke alt de forhandlede, som vi nu har sendt ned for at drive disse traktatforhandlinger, da var opnævnt, eller i hvert fald stod det like for tur, slik at da det portugisiske svar kom, var det det ene naturlige for regjeringen at svare, at nu kom norske mænd ned for at aapne forhandlinger med den portugisiske regjering, og vi faar henvise da til disse forhandlinger. Det er stillingen, saadan som den faktisk forelaa. Jeg tror ikke, det var godt mulig at handle fornuftig i hvert fald paa anden maate. Og saa kom de folk derned, og saa har de opnaadd det, at de har faat en midlertidig ordning. Hvor meget den er værd i sin realitet, det er ikke godt at si; vi har kanskje en følelse av, at den er ikke saa god, som vi oprindeligg tænkte os. Men det har den i hvert fald bevirket, at portugiserne selv har slaat en strek over det, som er passert. De hævder selv, at de ikke har noget uopgjort med Norge paa grund av traktratstridigg forhold. Det er det glædeliggste ved affæren, og det synes jeg da, at vi her oppe ogsaa faar slaa os til ro med. Det er ikke saa, at jeg mener, at det kanskje ikke kan ha git grund til kritik, noget av det, som vi har gjort her gjennem krigsaarene, naar vi ser det strikte like overfor traktaterne; men det er der slaat en strek over. Hvis vort forhold vanskeliggjør traktatforhandlingerne, faar vi ta den lærdom med, at vi er agtsommere en anden gang. Men det staar for mig saa, at naar Portugal selv slaar en strek over det, skal vi i hvert fald ikke offentlig snakke om os selv som den, der ikke holder sine traktater. Forsaavidt behøver vi ikke at være mere portugisere end portugiserne selv. Det er mit syn paa den ting. - Jeg skal faa lov et litet øieblik til. -

Med hensyn til hr. Wollnicks uttalelser skal han faa svar nu, og han skal gjerne faa det for aapne døre ogsaa. Forholdet har været det, at der har gaat en flom av russisk propagandaliteratur gjennem vort land, litteratur som ikke har været beregnet paa Norge - den er skrevet paa russisk, fransk og engelsk. Saalænge vi ikke fik erfaring for i nogen videre utstrækning, at dette skadet vort land, lot vi det passere; men da vi fik positiv visshet for, at dette bragte vort land i uleilighet, saa fandt jeg for min part - og jeg skal staa ved det og vil ikke ændre det - at der var ingensomhelst grund til at gjøre vort land til en utfaldsport for den russiske propaganda, naar det skadet vort lands egne interesser. Og det er det vi har gjort; vi har ikke villet gjøre vort land til redskap for den russiske sovjet. Lederne i Folkets hus har lovet, at de ikke skulde være behjælpelig med at distribuere den litteratur, som kom; men jeg har ingen grund til at tro, at de har holdt sit løfte. Og saa skal der rettes bebreidelser mot os for, at dette er angrep paa aandsfriheten - at vi gjør os til andre lands hjælpere - som om man ikke derved sætter tingen paa hodet. At gjøre os til hjælpere for Sovjet, det mener jeg, at vi har ingensomhelst grund eller opfordring til, og det vil iethvertfald ikke ske under den nuværende regjering - det svar skal jeg gjerne gi offentlig ogsaa.

Med hensyn til offentlige eller hemmmelige møter er jeg enig med hr. Magnussen i, at vi skal være litt forsigtig med de hemmelige møter. Det er ganske klart, at en forhandling som

denne om vore traktatforhandlinger alene kan føres for lukkede døre; men det, som man kan gjøre for at hindre, at der opstaar skade ved disse hemmelige møter, det er, tror jeg, den ganske enkle ting, at man bekjendtgjør - ikke som præsidenten gjorde igaar fra præsidentstolen, at der holdes et møte for lukkede døre imorgen, eller at møtet settes for lukkede døre, men at man likefrem sier, at utenriksministeren vil imorgen for lukkede døre gi Stortinget nogen meddelelser angaaende traktatforhandlingerne. Saa vet man, hvad det gjælder, og saa er der ingensomhelst grund til for utlandet at tro, at nu sitter det norske Storting sammen og lægger raad op om, hvorledes det skal greie bolsjevismen i vort land, for det er det, de tror, og det er det som er paapekt kan virke nedsættende paa vort lands renommé. Jeg tror at kan en så simpel ting som den jeg nævnte, vil rette på det.

Præsidenten: Præsidenten har latt statsministeren holde paa ut over den fastsatte tid, men præsidenten antar, at han har hat forsamlingens samtykke til det.

Utenriksminister Michelet: Hr. Wollnick var meget utilfreds med det svar, som jeg gav hr. Hambro; men jeg kan kun si, at jeg for øieblikket ikke har noget andet svar at gi. Hvis hr. Wollnick vil formulere et klart, bestemt spørsmåal til mig, om det er noget spesielt han ønsker opplysning om, utenom det jeg allerede har sagt, skal jeg forsøke at besvare det. Jeg har forøvrig ikke været forberedt paa, at denne sak skulde komme op her idag, saa jeg har ikke tat med nogen av de dokumenter, som er i departementet. Jeg benytter imidlertid anledningen til at si, at naar nu denne sak, som hr. Wollnick har bebudet, skal op for aapne døre, da bør man - jeg henstille saa indtrængende jeg kan - undgaa alting som kan skape friktion eller misstemning i dette øieblik mellem de to lande, Norge og Spanien. Det vil uvægerligen komme til at faa indflydelse paa det, som er os langt mere magtpaaliggende i dette øieblik, nemlig at faa skikkelige traktater istand. Jeg har allerede oplyst, at norske skibe nu behandles ganske som andre skibe, der er ingen forskjjel i saa henseende. Der har været et øieblik, da det saa ut som om det ikke var tilfældet, men det øieblik er altsaa nu forbi. Saken er opklaret, og jeg gjentar endnu en gang min henstilling om, at man, naar saken kommer op for aapne døre, maa undgaa det som kan skape friktion og misstemning paa dette omraade mellem de to lande.

Bang: Jeg vil blot faa si, at det, vi har hørt av utenriksministeren idag, ingenlunde er kommet som en overraskelse for en større del av Stortingets medlemmer. Da vi i sommer bandt vor delegation dernede med de sterke baand, som vi gjorde, saa maatte vi allesammen være forberedt paa, at det vilde skape vanskeligheter, og det blev den gang uttalt, at det vilde være naivt at tro, at vi paa den basis vilde kunne opnaa nogen mestbegunstigelsestraktat med de lande. Og jeg maa være enig med hr. Gunnar Knudsen, naar han bebreider hele denne forsamling for det som da blev gjort. Det var en feil av

forsamlingen den gang, at den gik med paa de 4 punkter, og naar den gjorde det, faar den ogsaa ta følgerne.

Gunnar Knudsen: Med hensyn til de uttalelser, som er kommet nu baade fra hr. Gausdal og hr. Heggelund om, at her brytes avtaler, saa er det tydelig, at de herrer mener, at da krigen var over, skulde vi ha sluppet brændevinsflommen løs. Det er det, de vilde, at vi skulde ha sluppet brændevinsflommen løs. Nu vil jeg spørre herrerne: Hvorfor fremsatte de ikke forslag om det her i Stortinget? Ingen regjering har vovet sig til det, hverken den forrige eller den nuværende regjering; men hvis de herrer trodde, at det virkelig var rimelig, at man skulde slippe brændevinsflommen løs, hvorfor fremsatte de da ikke det forslag og fik Stortingets uttalelse for det? Hvis der var flertal i Stortinget for, at brændevinsflommen skulde slippes løs, var det visst saa, at man vilde finde en regjering, som vilde iverksætte denne løsslipping, jeg kan ikke godt tænke mig andet. Men om selve saken har den nuværende statsminister uttalt sig tilstrækkelig tydelig, og jeg er fuldt ut enig med ham.

Til hr. Bernhard Hanssen, som da han uttalte sig, benegtet, at han hadde stemt for, at disse traktatforhandlinger skulde drives paa grundlag av blandt andet indførelse av samlag for vin her i landet, skal jeg faa lov til at citere den beslutning, som han selv har stemt for. Den lyder saa: "at nye traktater ikke er til hinder for at indførsel av lette vine samt av brændevin og hetvin til medicinsk, teknisk og videnskabelig bruk blir gjort til gjenstand for monopol, og heller ikke til hinder for at salget overdrages til samlag i den hensigt at sikre de sociale og fiskale interesser." At hr. Bernhard Hanssen har glemt dette, beklager jeg. Jeg synes, at det er et saapas viktig punkt, at han ikke burde ha glemt det.

Heggelund: Nei, det har ikke været meningen at slippe brændevinsflommen løs, som den siste ærede taler sa; men jeg mener, at saadan som saken laa an, da krigen var slut, hadde det ikke støt paa uoverstigelige vanskeligheter ved forhandlinger med traktatlandene at opnaa en likeoverfor dem tilfredsstillende ordning og ogsaa for vaart folk og land tilfredsstillende ordning med hensyn til omsætningen av alkoholiske drikke. Det hadde ikke været vanskelig at faa det ordnet paa en saadan maate, at man ikke senere kunde slænge os i ansigtet, at vi var traktatbrytere.

Med hensyn til hvad der forelaa ved instruksjonen til forhandlerne, er de opplysninger, som hr. Gunnar Knudsen har git, ikke rigtige. Det vil formentlig andre talere opplyse nærmere om.

Jeg vil ha sagt, med det samme jeg har ordet, i anledning av den uttalelse, som kom fra repræsentanen hr. Andersen Grimsø om, at det var en skam saaledes som en del av Kristianiapressen hadde optraadt i disse tider, at mig forekommer det, at det er en skam, den maate, hvorpaa avholdspressen har optraadt med skjældsord og

mistænkeliggjørelse i denne sak. Jeg tror, at alle, som har læst litt av, hvad avholdspressen har skrevet, maa være enig med mig i denne uttalelse.

Magnus Nilssen: Jeg vil ikke indlate mig paa at diskutere det, som staar i forbindelse med traktaterne. Jeg trodde, at man kunde ha undgaat at gjøre dette møte for lukkede døre saa langvarig, som det er gjort. Man faar jo anledning til siden at høre, hvordan saken utvikler sig. Men det var i anledning av statsministerens noksaa lange ophold paa de spørsmaal, som stod i forbindelse med den Kgl. resolution om forbud mot indførsel og utførsel av literatur, og de restriktioner, som den spanske regjering har foretat overfor norske skibe, at jeg vil ha uttalt den ting, at den sak egner sig ikke for diskussion her. Jeg har staat i den formening, at den sak vil vi faa adgang til at diskutere og belyse offentlig, og jeg gaar ut fra, at det gaar an at indrette sig saadan, at de spørsmaal kan behandles for aapne døre. Den Kgl. resolution er jo en fuldt offentlig sak, og det har været forsøkt i enkelte aviser at gi den en vis begrundelse, og dermed er det klart, at almenheten har faat tak i den, og den er av en saavidt opsigtsvækkende art, at jeg tror, at alle partier er best tjent med, at der skaffes offentlig lys over den sak.

Wollnick: Jeg vil faa lov til at takke den ærede statsminister og den ærede utenriksminister for de opplysninger, som fremkom i anledning av det av mig stillede spørsmål. Som jeg nævnte, var det ikke min mening at bringe det frem her idag; men jeg vil komme tilbake til det siden. Jeg er enig med den ærede utenriksminister i, at man under behandlingen av denne sak ogsaa bør være opmerksom paa, at vi for tiden er i en speciel underhandling med Spanien, og vil bare tilføie til slut, at jeg selv har været opmærksom paa dette og tillægger det adskillig vekt og under min videre behandling av denne sak ogsaa vil vite at tillægge den side av saken den vekt, jeg finder at den fortjener.

Bernhard Hanssen: I komiteens indstilling angaaende det av hr. Gunnar Knudsen nævnte spørsmaal, findes en saadan reservation angaaende punkt 4: "Hermed vil komiteen intet ha uttalt angaaende monopolspørsmålet i og for sig eller angaaende spørsmålet om at overdra vinhandelen til samlag. Komiteen er enstemmig av den opfatning at begge disse spørsmaal bør holdes utenfor ved behandlingen av nærværende sak." Forøvrig vil jeg si, at om man ved monopol, som hr. Bentzen omtalte, maatte gaa til samlag, saa er det en ganske anden sak end at legge vinhandelen under vor nuværende brøndevins-samlagslovgivning. Det kan godt bli spørsmaal om at legge vinhandelen under samlag; men de samlag maa staa i en særstilling og ikke komme ind under vor nuværende samlagslovgivning saaledes, at de let kan stemmes ned av befolkningen. De maa opretholdes og ikke kunne nedstemmes av et flertal i en kommune. Der er forsaavidt intet foregrepet. Selv om man ikke hadde tat dette forbehold i komiteen, er der

intet foregrepet med hensyn til samlag i den beslutning, som Stortinget i sin tid har fattet.

Præsidenten: 5 talere er fremdeles indtegnet. Præsidenten henstiller indtrængende til forsamlingen, at vi nu maa kunne avslutte denne debat.

Statminister Halvorsen: Jeg vil gjerne komme med et par supplerende bemerkninger til, hvad jeg sist uttalte. For det første vil jeg gjerne understreke, at hensigten med den siste resolution om forbud mot den russiske literatur tok utelukkende sigte paa den propaganda-literatur, som ikke er bestemt for Norge. Der er selvfølgelig dispensationsbestemmelser i resolutionen, saaledes at aviser og slikt, saavidt jeg vet, kommer ind ganske uhindret, idet man har git dispensation. Det er bare den transit-trafik, som vi vil be vort land forskaanet for, da den utsætter os for uleilighet og skade. Så vil jeg ogsaa faa lov at henstille at man, hvis nu denne sak tages op ogsaa for aapne døre, er forsiktig med uttrykkende. Og jeg vil opplyse for mit eget vedkommende, at da departementets foredrag forelaa for mig, rettet jeg med vilje en hel del uttrykk, som gav uttrykk for hvor store mængder av denne russiske literatur der var gaat gjennom vort land, fordi jeg ikke vilde gi utlandet svart paa hvitt for i hvilken utstrødning det hadde skedd, idet det jo netop er disse forhold som rettes som anker mot Norge og gjør os vanskeligheter. Derfor avdæmpet jeg det hele og holdt mig til noksaa almindelige uttalelser. Det staar i selve foredraget, som ligger til grund for resolutionen som kommer hit til protokomiteen og blir behandlet her paa almindelig maate; men jeg nævner dette for at gi uttrykk for, at her maa man være forsiktig. Man kan komme til at skade sit land paa en maate som man kanskje ikke har tænkt sig.

Præsidenten: Hr. Bentzen har ordet til en kort bemerkning.

Bentzen: Jeg forlangte ordet i anledning av en uttalelse av representanten Heggelund, som nævnte noget om avholdsavisernes skriverier. Jeg maa faa lov at si den ting ved denne anledning, at er det nogen som har virket generende ved disse sakers behandling, saa er det den rusdrikvenlige presse i Kristiania. Den har skrevet paa en utilbørlig maate, lavet sensation av ting som har været betydningsløse. Jeg synes hr. Heggelund burde henvende sig til denne presse, og burde fortælle dem at de bør ialfald ikke skade sit lands interesser paa den maate som de hitindtil har gjort. Desuten vil jeg be hr. Bernhard Hanssen, som nævnte at vi kunde ikke ha samlag efter vor nuværende samlagslovgivning, læse det forslag som foreligger. Det forslag gaar ut paa at samlagene skal undergives kommunestyreernes bevilling og regjeringens approbation. Det er i de former vi har ment at det var forsvarlig, naar det ikke blev tale om at skulle undergi det folkeavstemning, og det foreligger ikke noget forslag i denne materie om at disse samlag skal være undergit folkeavstemning. De skal ha koncession av bystyrene og approbation av

regjeringen. Jeg vil si, at naar hr. Bernhard Hanssen siger at man ikke kan oprette samlag som kan nedvoteres, begriper jeg ikke den slags tale. Vi kan da vel ikke være med og si den ting, at vi skal oprette en samlagsinstitution som skal staa der til alle tider. Det maa være en institution som har avgjørelsen i sin haand, og i dette tilfælde er det foreslaat kommunestyret med approbation av regjeringen. Jeg synes det er urimelig at vi skal oprette utsalg for rusdrik, som ikke kan bli fjernet dersom folket ønsker det. Det maa være folkets flertal som er den raadende, og intet andet.

Hegge: Bare en kort bemerkning til hr. Bernhard Hanssen. Det avsnit han citerte av konstitutionskomiteens indstilling, har igrunnen intet med denne sak at gjøre. I de bemerkninger gjorde vi bare reservation mot at vi under behandlingen av betingelserne for instruksen for forhandlerne ikke vilde ta under behandling hverken spørsmålet om samlag eller monopol i sin realitet. Det var i det vi reserverte os, for ikke at faa den sak i forbindelse med spørsmålet om instruksen. Det har intet med selve instruksen at gjøre. Den form som den har faat, er tidligere opløst, og den er vedtat mot 1 stemme. Det er forgjæves for hr. Bernhard Hanssen i den passus i vor indstilling at søke at finde et fikenblad for at søke at dække sin nøkenhet.

Utenriksminister Michelet: Jeg vil bare faa lov til, forat man ikke skal tro at de ord jeg sa isted, at man maa vise forsigtighet under den kommende debat, staar for min regning helt, faa lov at referere et litet punktum av en skrivelse fra vor minister i Paris og Madrid: "Jeg fester opmerksomheten paa at det paa samme tid selvfølgelig er av vigtighet for vort forhold til Spanien, for overhodet aa muliggjøre forhandling med dette land, at norske myndigheter legger vekt paa under de kommende 3 maaneder aa undgaa konflikter." Jeg tilføier, at de meddelelser jeg her har git i Stortinget for lukkede døre, er av saavidt konfidentiel natur, at jeg anser mig avskaaret fra at benytte dem under en debat for aapne døre. Og jeg henstiller til Stortingets medlemmer at opfatte dem paa samme maate. De egner sig ikke til at benyttes under en debat for aapne døre.

Ivarsson: Denne debat har jo efterhaanden antat en noksaa stor bredde, og man er ogsaa kommet ind paa den beslutning som Stortinget fattet i sin tid angaaende grundlaget for traktatforhandlingerne. Jeg har det indtryk, at der har gjort sig nogen misforstaaelse gjældende angaaende forstaaelsen av den beslutning, som var overensstemmende med propositionen og komiteens indstilling. I propositionen var der gjort rede for, at der indenfor regjeringen var uenighet om et enkelt punkt. Regjeringens flertal vilde, at førend der blev utfærdiget nogen lov angaaende statsmonopol og eneret for samlagene til at forhandle vin og brændevin indenfor de grænser som loven fastsatte. Forinden det skede, skulde traktatforhandlingerne være ordnet. Det var regjeringens flertals standpunkt. Der var et mindretal inden regjeringen, som uten videre vilde

utfærdige en lov paa forhaand og paa den maate slaa det fast, at det i alle tilfælde skulde være saa - det gaa hvordan det vilde med traktatforhandlingerne. Den samme forskjjel i opfatningen gjorde sig gjældende under debatten i Stortinget, hvor hr. Castberg med nogen tilslutning av andre talere søkte at faa lagt ind i indstillingen den mening, at dette mandat skulde være bundent i den forstand, at hvis de respektive magter, som vi skulde forhandle med, Spanien, Portugal og Frankrike, ikke gik med paa dette, saa skulde dermed arbeidet for at opnaa traktater lægges ned, og vi skulde ta en toldkrig. Jeg vil minde om, at det da blev slaat fast ved de meddelelser, jeg saa mig nødt til at gi fra komiteens forhandlinger, at det var ikke hensigten, at dette skulde være et bundent mandat i den forstand - m.a.o. komiteens indstilling bygget paa det standpunkt, som var regjeringens flertals, at vi skulde søke at faa en saadan traktatordning, at der blev rum for at gjennomføre statsmonopol og hel samlagordning, men det skulde ikke paa forhaand slaaes fast, at saa skulde det være.

Præsidenten: Hr. Gunnar Knudsen har bedt om ordet for tredie gang. Med forsamlingens billigelse faar repræsentanten ordet til en ganske kort bemerkning.

Gunnar Knudsen: Den skal være ganske kort. Jeg henviser til, hvad hr. Hegge uttalte baade med hensyn til hvad hr. Bernhard Hanssen og hr. Heggelund har anført, saa jeg behøver ikke at gjenta det. Men jeg skal likeoverfor den sidste ærede taler gjøre opmerksom paa, at jeg har propositionen i min haand, og jeg finder det rigtig at citere ordret, hvad statsraadets øvrige medlemmer har uttalt, for den ærede repræsentant citerte formodentlig efter hukommelsen, og det var ikke rigtig korrekt. Der staar her: "Statsraadets øvrige medlemmer fandt at tiden ikke nu er inde til fremsættelse av en saadan proposition, som først bør forelægges Stortinget senere, naar forholdene maatte gjøre det ønskelig eller paakrævet".

Hambro: Likeoverfor d'herrer Andersen Grimsø og Bentzen vil jeg faa lov til at gjøre den bemerkning for det første, at det vilde være mest korrekt og i enhver henseende mest sømmelig, naar de herrer vil rette angrep paa enkelte blade, at de nævner disse blades navn, og at de ikke nævner noget saa uensartet og undefinerbart som Kristianiapressen. Og hvis de herrer har nogen anker at gjøre gjældende likeoverfor enkelte blade, da vil jeg henstille til dem at gjøre de anker gjældende for aapne døre og ikke bak lukkede døre. Bladenes virke ligger i offentligheten, og vil man angripe dem, kan man ogsaa gjøre det offentlig. Da tænker jeg, at de respektive blade vil vite at svare for sig, og jeg tænker, at man i sin tid vil kunne faa opplysning om fra vore traktatforhandlere, hvilke arter av presseindlæg det er, som har vanskeliggjort deres forhandlinger og hvilke arter av presseindlæg det er, som ikke har gjort det.

Lykke: Jeg kunde efter hr. Ivarssons indlæg ha frafaldt ordet, men jeg vil bare sætte fingeren paa den ting, at det er ikke ærlig spil, naar det forsøkes her fra hr. Gunnar Knudsens og hr. Heggens side at lægge noget andet i den beslutning, som Stortinget vedtok. Konstitutionskomiteen har uttrykkelig tat et forbehold med hensyn til det foreliggende forslag fra hr. Paal Berg, og da gaar det ikke an for hr. Gunnar Knudsen at si, at Stortingets flertal har stemt for en saadan ordning som den av hr. Paal Berg foreslaaede. De ord brugte hr. Gunnar Knudsen første gang han hadde ordet. Det er det, jeg vil reservere mig imot. Vi har sagt, at kan vi faa ordnet med statsmonopol og samlag paa en maate, som tilfredsstillter ogsaa os, saa er vi med paa det; længer har vi ikke gaat, og vi har ikke dermed tat stilling til det foreliggende forslag.

Præsidenten: Præsidenten vil sætte fingeren paa det uttryk, som hr. Lykke brukte, at det ikke var ærlig spil. Præsidenten mener, at det var et uttryk, som ikke godt lar sig forsvare.

Præsidenten vil som repræsentant uttale, at han er fuldt enig i den betragtningsmaate, som er gjort gjældende, at vore traktatforhandlere har faat i opdrag at forsøke at faa gjennemført en ordning med statsmonopol og samlag.

Ivarsson: De linjer av propositionen, som blev oplæst av hr. Gunnar Knudsen, har ingenting at gjøre med det forhold, som jeg paapekte; for at en regjering først fremsætter en proposition om en lov, naar den finder det paakrævet eller ønskelig, det er selvsagt. Det behøver ikke at siges. Ingen regjeringer kommer med en proposition, som den ikke finder paakrævet og ikke ønskelig; men principforskjellen mellem regjeringens flertals standpunkt og dens mindretals standpunkt var dette - det kan ingen komme forbi - at flertallet vilde, at vore traktatforhold skulde være ordnet, førend vi skrider til at utfærdige en lov i denne materie - forsaavidt de berøres av en saadan lov. Mindretallet vilde, at vi uten at paavente det, skulde la loven gaa av stabelen og si: Dette er vort standpunkt; vil de andre magter indgaa traktater med os paa det, saa er det vel, hvis ikke, saa reis og ryk. Det var mindretallets princip. Det var det, som hr. Castberg forsøkte at smugle ind ved fortolkningskunst av indstillingen, men som ikke lykkedes. Det er den store forskjell her. Man kan si, at det er en nuance, og det er det; men det er en principiell forskjell, som man ikke kan dække over. Og komiteen har uttrykkelig reservert sig mot, at den ved at stemme for det foreslaaede forhandlingsgrundlag skulde ha uttalt sig i princippet for en ordning med statsmonopol og samlag. Det har komiteen ikke villet være med paa, og det har vistnok mange av tingets medlemmer heller ikke villet være med paa.

Gunnar Knudsen: Hr. præsident!

Præsidenten: Hr. Gunnar Knudsen har hat ordet 3 gange. Jeg har efter reglementet ikke anledning til nu at gi ham det.

Gunnar Knudsen: Men dette er et meget viktig spørsmål.

Præsidenten: Hvis forsamlingen er enig i det, saa har præsidenten intet imot at la hr. Gunnar Knudsen faa ordet til en kort bemerkning.

Gunnar Knudsen: Det gaar ikke an som den sidste ærede taler at ville lægge en helt anden betydning ind i, hvad regjeringens flertal - samtlige medlemmer undtagen Paal Berg - har uttalt. Der staar intet i dette forbehold - det er nøie overveiet, det kan hr. Ivarsson være sikker paa - om at regjeringens stilling til det er avhængig av, om traktatforholdene blir ordnet. Der staar intet ord om det. Regjeringen vilde ha fuldt frie hænder, dersom traktatforhandlingerne brast, til at fremlegge dette forslag. Men efter hr. Ivarssons fortolkning skulde det være samtlige regjeringsmedlemmers mening, at dersom traktatforhandlingerne ikke blev ordnet, saa skulde dette ikke fremmes. Der staar ikke et ord i propositionen om det.

Ivarsson: Faar jeg lov til at bemerke, at det har jeg aldeles ikke sagt.

Gunnar Knudsen: Jo, det har hr. Ivarsson sagt!

Ivarsson: Nei, paa ingensomhelst maate!

Bernhard Hanssen: Hr. præsident!

Præsidenten: Hr. Bernhard Hanssen har ogsaa hat ordet 3 gange. Hvis forsamlingen billiger det, saa har præsidenten ikke noget mot, at ogsaa han faar ordet til en meget kort bemerkning.

Bernhard Hanssen: Jeg vil bare takke hr. Bentzen, som er en av forslagsstillerne til det saakaldte Castbergske forslag, for den erklæring, han avgav, nemlig at de samlag, som var tænkt oprettet for vinhandel, ikke skulde være gjenstand for en nedvotering ved folkeavstemning. Det maa indrømmes, at det hadde jeg overset. Jeg trodde, at forslaget skulde indpasses i vor nuværende og brændevinds-samlagslovgivning. Men jeg er meget glad over den erklæring, som hr. Bentzen gav.

Bentzen: Det gjelder den sidste uttalelse av hr. Bernhard Hanssen. Jeg avgav ingen erklæring. Jeg bare mindet hr. Bernhard Hanssen om det faktiske forslag, som foreligger. Om det vil bli vedtat i den form, det er en anden sak.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar, at de førte forhandlinger ikke offentliggjøres, men at der gives pressen en nøgtern meddelelse om forhandlingernes gjenstand.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Møde for lukkede dører, Stortinget 27. november 1920

Præsidenten: Præsidenten skal referere, hvad han mente at meddele fra møtet: "I møde for lukkede døre i formiddag gav utenriksministeren meddelelse angaaende de paagaaende traktatforhandlinger." Intet ut over det.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 11.45.